א עד פחות מכזית מאן דמר כזית כיי דתנינן *תמן ב וכולן פתיתין כזית מאן דמר עד פחות מכזית תני ר' ישמעאל אפי' מחזירה לסולתה. תני *כל שאומר אחריו ג' ברכות אומר לפניו המוציא לחם מן הארץ וכל שאין אחריו ג' ברכות אין אומר לפניו המוציא לחם מן הארץ התיבון הרי ג פחות מכזית הרי אין אומר אחריו ג' ברכות מעתה לא יאמרו לפניו המוציא לחם מן הארץ רבי יעקב בר אחא אומר *לשאר המינים נצרכה רבי אבא *בשם רב מסובין ד אסורים לטעום כלום עד שיטעום המברך ריב"ל אמר שותין אע"פ שלא שתה מה פליג מה דמר רב ה כשהיו כולן זקוקין לככר אחד מה דמר ריב"ל כשהיה כל א' וא' כוסו בידו ו תני *המברך פושט ידו תחילה אלא אם רצה לחלוק לו כבוד לרבו או למי שגדול ממנו בתורה הרשות בידו רב כד הוה קצי הוה טעים בשמאלי' ומפליג בימיני' רב הונא אמר ז *אהן דמר סב בריך סב בריך אין בו משום הפסק ברכה הב אחוונא לתורייא יש בו משום הפסק ברכה רב הונא אמר ח *הדא שתיתא והדא מורתא שחיקתא אומר עליו שנ"ב רב הונא אמר

עד פחות מכזית. אפי' על פרוסה פחות מכזית מברך המוציא: מ"ד כזית. דוקא מטמיה כהאי דתנינן בפ"ו דמנחות כל המנחות הנעשות בכלי טעונות פתיתה שהיא פותתן ונותן עליהן שמן ולבונה וכל הפתיתין כזיתים אלמא דמשום שהכהן אוכל את השיריים עושין הפתיתין כזיתים כדי שיברך עליהן המוציא: מ"ד עד פחות מכזית. ס"ל כתני ר' ישמעאל דפליג על מתני' דהתם וקאמר אפי' מחזיר את המנחה לסולתה נמי מקיים פתות אותה פיתים: תני. בתוספתא פ"ד תנינן זה הכלל כל שתחלתו המוציא מברך אחריו ג' ברכות והיינו הך דמייתי הכא ומשום דבעי לדייק עלה כדלקמיה תני לה בהאי לישנא: וכל שאין אחריו וכו'. דיוקא דהש"ס היא כלומר דמשמע מינה הא כל שאין אחריו ג' ברכות אינו מברך לפניו המוציא והתיבון עלה דהרי פחות מכזית שאין אומר לאחריו ג' ברכו' דלית ביה כשיעור ומעתה לא יברכו עליו לפניו המוציא וקשיא להאי מ"ד דקאמר אפי' פחות מכזית מברך עליו המוציא: ומשני ר' יעקב בר אחאי. דלשאר מינין נצרכה כלומר הא דקתני בתוספתא זה הכלל וכו' לאו למעוטי פחות מכזית הוא אלא למעוטי שאר מינין שאינם מחמשת המינין דאינו מברך אחריהן ג' ברכות ולא לפניהם המוציא: מה פליג. אם ריב"ל פליג על רב או לא וקאמר דלא פליגי דמה דאמר רב כשהיו כולם זקוקים לאכול מככר אחד הלכך אין טועמין עד שיטעום המברך על הככר בתחלה ומה דאמר ריב"ל כשהיה כל א' וא' כוסו בידו משום הכי אינן צריכין להמתין עד שישתה המברך ומפני שכן דרך הוא שאוכלין כל המסובין מככר אחד ושותין כל אחד ואחד מכוסו נקטי למילתייהו כל חד וחד כאורחיה: תני. בתוספתא פ"ה: פושט ידו תחילה. לקערה: רב. היה נוהג כד הוה קלי. כשהי' פורס הלחם היה טועם בידו השמאלית ובתוך כך היה מחלק להמסובין בהימנית וקמ"ל שהמברך צריך שיטעום בתחלה ומפני שהיה רוצה למהר ושלא ימתינו עליו נהג כן: אהן דאמר. מי שאומר אחר שבירך המוציא טול ובריך טול ובריך אין בו משום הפסק בין ברכה לטעימה מן הבליעה אבל האומר תן תבן ומספוא לשוורים יש בו משום הפסק אחר הברכה: הדא שתיתא. מאכל העשוי מקמח קליות שנתייבשו בתנור: מורתא שחיקתא. כמו תמורתא והיינו שמותקים התמרים ועושין מהן איזה מאכל:

אפי'

מסורת הש"ס

ברכות לז: מנחות עה:

תוספתא פ"ד

תוס' יומא עט. ד"ה ולא. ותוס' חולין קז. ד"ה ולא. ברכות מז: ותוס' שם ד"ה אין. תוספתא פ"ה. ושם.

ברכות מ.

שם לח.

עין משפט נר מצוה

טז
א מיי' פ"ג מברכות הל"ב סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קסח סעי' ט

יז
ב מיי' פ"ג מה' מעשה הקרבנות הל"י

יח
ג מיי' פ"ג מה' ברכות הל"א יב סמ"ג שם טוש"ע או"ח סי' קסח סעי' ט וסי' קפד סעיף ו

יט
ד מיי' שם פ"ז הל"ה סמ"ג שם טוש"ע או"ח סי' קסז סעי' טו

כ
ה טוש"ע שם

כא
ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז

כב
ז מיי' פ"א שם הל"ח סמ"ג שם טוש"ע סי' קסז סעי' ו וסי' רו סעי' ג

כג
ח מיי' שם פ"ג הל"ג טוש"ע או"ח סי' רח סעיף ו

פירוש מבעל ספר חרדים

רוקח הלכות סעודה ירושלמי שיעור בליעה אית דאמרי כזית ואית דאמרי פחות מכזית: תמן. פרק שתי דמלחות וכולן פותתן כזיתים מנחת מחבת ומנחת מרחשת שקרבות כשהן אפויות כולן פותתן כלומר בוצעין קודם קמיצה ועושה אותן פתיתין כזיתים דכתיב פתות אותה פתים ותני עלה התם דאי נטלן הכהן לאוכלן מברך המוציא: תני ר' ישמעאל. פליג אמתני' ואמר דמפרך למנחות האפויות אמחבת ואמרחשת עד שמחזירן לסולתן: פת פחות מכזית. דאין מברך אחרי' ג' ברכות לאו למימר ג' אין מברך הא מעין ג' מברך דודאי כלל אין מברך אפי' בורא נפשות. אלא לישנא דברייתא דתנא ג' נקט: מעתה לא יאמרו וכו'. בתמיה הא ברכה ראשונה דכל אוכל אכל דסו דאסור ליהנות מן העולם הזה בלי ברכה: לשאר המינים נצרכה. פי' לא אתי לפלוגי בין דבר שיש בו שיעור לדבר שאין בו שיעור אלא בין פת לשאר מיני מאכל כגון מעשה קדרה וכותבי דארעא ופת הבאה בכסנין היכא דלא קבע סעודתיה עילויה ופת אורז ופת דוחן שאין מברך אחריהן ג' ברכות אין מברך לפניהם המוציא כך פירש הרא"ש והרשב"א וכתב דכן כתבו רי"ף ורמב"ם ודלא כהראב"ד דכתב נהי דפחות מכזית אין מברך עליו המוציא וג' ברכות בורא מיני מזונות ומעין ג' מברך עליו: מה פליג. בתמיה וכי חולק ר' יהושע בן לוי אדרב והרי סברא הוא דאסור לטעום או לשתות קודם המברך ואע"פ שהוא נתן לפניהם מכוסו לכוס ריקן שבידן או שנתן להם מככרו קודם שהוא טעם: מה דאמר וכו'. כלומר ודאי לא פליג דהא דאמר ריב"ל דרשאין לשתות. בשכל א' כוסו בידו וה"ה לטעום כשכל א' ככרו בידו וכתבו הרשב"א והרא"ש דשמעינן מהכא דאין צריך המברך להטיל מכוסו לכוסות שביד האחרים אבל אם היו פגומים כיון דלא חזי לברכה צריך להטיל לכל כוס וכוס ואז לא ישתו קודם שישתה המברך וכן בהמוציא יכול כל א' לאכול מככר שלו אם אינן זקוקין לככר אחד ובלבד שיהיה לפני כל אחד לחם משנה אם היה שבת: תני המברך פושט ידו תחילה. לקערה לאכול: רב כד קלי. כשהיה בולע המוציא הוה טעם ביד שמאל מיד ומחלק בימין מפני שהמסובין אין רשאין לטעום הפרוסה עד שיטעום המברך המוציא והא דרב גרסי' לה קודם הך ברייתא דהמברך פושט דהא אדינא דלעיל דאסור לטעום קיימא וכן נראה מדברי רשב"א: קלי. לשון קלילה ובליעה כמו אבל קולה היא בתרבה בפ"ת דשביעית דפירושו חותך בשכין: סב בריך. טול מהפרוסה של ברכה: לא הוי הפסק. בין ברכה לאכילה שיצטרך לברך שנית דהא מענייני סעודה וכן הביאו מלח הביאו לפתן: אחוונא לתורי. תן מאכל שוורים כמו גביל לתורי בבבלי לא הוי הפסק ויהיב טעמא התם משום דאסור לאכול עד שיאכיל לבהמתו דכתיב ונתתי עשב בשדך לבהמתך והדר ואכלת ושבעת: שתיתא. קמח מבושל במים כך פי' הרב ר' יונה ומחלק הבבלי דוקא כשעושין רכה כעין שעושין לרפואה שקורין עלוינא אבל עבה בורא מיני מזונות: מורתן שחיקתא.

לא

מראה הפנים

שהביא הרמב"ם מהא דהכא דין הא' שאם בירך קודם שהביאו לפניו שצריך לחזור ולברך ואע"פ שבשעה שבירך נתכוין לזה בעצמו שהביאו לו שהרי כאן אע"ג דזה בעצמו היה לפניו בתחלה ונתכוין עליו ואפ"ה מאחר שהסיח דעתו ממנו חוזר ומברך עליו ומכ"ש כשלא היה לפניו בתחלה כלל וכל הדין דהתורמוס נלמד במכ"ש בלי שום פקפוק שהרי כאן אפי' על זה בעצמו שהיה לפניו בתחלה חוזר ומברך וכ"ש שצריך לברך על התורמוס האחר וממילא נפשטא הבעיא דהתורמוס. וניחא נמי להא דקאמר אהן דנסב עיגולא ומברך עילוי ולא אתי בידיה וכו' ולא קאמר כלישנא דהבעיא דהתורמוס ונפל מיניה וכו' דהלו לפירוש שזהו דין דהתורמוס בעצמו הוה ליה למינקט כלישנא דהבעיא ומדויק ג"כ דהכא קאמר לא אתי בידיה ובתורמוס קאמר ונפל מיניה משום דבתורמוס כשנפל ודאי יקח אחר ממה שלפניו שזה ככר נמאס משא"כ בעיגולא הלכך קאמר לא אתי בידיה ומזה תראה דניחא נמי מה שמדייק בפירושי תר"י וכתוב שם שאפשר שט"ס הוא ע"ש ולמאי שפירשתי א"צ להגיה כלום והשתא לישנא דר' חייא דהכא ודהתם צריך שתהא ברכה עם הפת בחדא מחתא ניכהו לפי טעמא דהכא אלא דהתם מפרש לה מטעמא אחרינא ור"ת ורבא פליגי התם לדינא ומסיק הש"ס והלכתא כרבא דאמר מברך ואח"כ בוצע. ודע דהתוס' שם כתבו בד"ה והלכתא כרבא וכו' ויש שמביאין ראיה שצריך לסיים הברכה קודם שיבצע וכו' ופשוט הוא דאע"ג דר' חייא ורבא פליגי בגופא דדינא וכן טעמא דהכא בדר' חייא טעמא אחרינא היא מדהתם'. לכל הפירושים מיהא למדין אנו לפי טעמא דהכא דאין מברכין קודם שיחתוך וזה היה ראיה למה שכתבו שם בתחלה ויש שנוהגין וכו' ומשום דהא איכא תשבא דחיים בירושלמי זהו כוונתם בלי שום דוחק ולמאי דפרישית פשוט הוא דלדינא פליגי ר"ת ורבא לפי טעמא דהכא כמו שהוא לטעמא דהתם. ומיהא למדין דינים אלו שנתבארו לדעת הרמב"ם כדאמרן:

כאן דאמר כזית כהאי דתנינן תמן וכו' בבבלי פרקין דף ל"ז ע"ב מביא רב יוסף ראיה לסברא דידיה גבי חביצא דאית ביה פרורין כזית מברך המוציא מהאי מתני' ומברייתא דמייתי בעניינא דמנחות ואין ענין חבילא כאן כ"א אפלוגתא דכמה יבלע קאי ומייתי האי מ"ד ראיה מהכא. דדוקא בליעת כזית בעינן דדבר חשוב הוא גבי מנחות ודין דחביצא יתבאר לקמן בד"ה עד כמה יהו פרוסות בס"ד וכתב הב"י בסי' קס"ז בשם הרוקח ירושלמי שיעור בליעה אית דאמרי כזית ואית דאמרי פחות מכזית. ונראה שזהו שכתב הרמב"ם בפ"ז מברכות לא יבלע פרוסה קטנה מפני שנראה כצר עין וכו' והביאו הטור שם והיינו שלא יבלע פחות מכזית והכריע כמ"ד הכא כזית משום דסתמא דמתני' וכולן כזתים משמע כן:

התיבון הרי פחות מכזית וכו'. משמע מהכא להדיא דברכת המוציא על הפת הראוי לכך לעולם לא תשתנה שאפי' בפחות מכזית מברך המוציא וזהו שלא כדעת הראב"ד מביאו הרשב"א ז"ל שרצה לומר דעל פחות מכזית אין מברכין המוציא אלא במ"מ וכבר השיב עליו הרשב"א וכתב דכללא הוא שאין הברכה משתנית מכשיעור לפחות מכשיעור כ"א בשינוי המין דווקא וכ"כ הרא"ש ז"ל מיהו בענין ברכה אחרונה דעת הרשב"א ג"כ שלא תשתנה במעין ג' בדאיכא שיעורא לבורא נפשות בפחות מכשיעור וכבר זכרתי מזה לעיל ד"ה מה עבד לה ר' יוחנן שאין זה מוסכם שהרי לפי דעת הר"י בתוס' דלבורא נפשות לא בעינן שיעורא וא"כ כמו כן י"ל דאף למין ז' דבעי מעין ג' אפשר לפחות מכשיעור מברך בורא נפשות לדעתו דברכה אחרונה זו לא צריך שיעור ולהרא"ש ספוקי מספקא ליה בדעת הר"י וכו' כמו שנתבאר שם וכתבתי דהסוגיא דהתם בזית מלית מוכחת כדעת הר"י בענין שקלא וטריא דר' ירמיה עם ר' זירא ע"ש ומה שרצה הראב"ד בספרו תמים דעים לתרץ להאי דהכא דבאוכל הרבה מיירי אלא שלא לקט מן הפרורין כי אם כפחות מכזית קשה חדא דסתמא דלישנא דהש"ס דקאמר בפשיטות הרי פחות מכזית וכו' לא משמע כפירושו אלא אפילו אם אינו אוכל אלא פחות מכזית לבד מברך עליו המוציא וכמוסכם מגדולי-המפרשים ועוד דאם כפירושו דמיירי שאוכל פירורין פירורין הרבה וכל א' וא' פחות מכזית א"כ מאי האי דקאמר לקמן אם אין הפרוסות קיימות אומר עליהן בורא מיני מזונות וכו' ומפרש עד כמה יהו פרוסות קיימות ר' יוסי בי ר' אבון וכו' עד כזיתים וש"מ שאפי' אכל פירורין הרבה ואין בכל א' וא' כזית מברך בורא מיני מזונות ואם נפרש דהכא נמי באכל פירורין פחות פחות מכזית מיירי קשיין אהדדי אלא ודאי דהכא לא איירי כלל בפירורין ולא נתתינן להאי חילוקא אם אכל הרבה או לא ולקמן יתבאר מדינא דפירורין מה שנראה משיטתא דהאי תלמודא:

מסובין אסורין לטעום כלום עד שיטעום המברך. בבבלי פ' שלשה שאכלו דף מ"ז ע"א קאמר נמי הכי משמי' דרב אין המסובין רשאין וכו' והביאו התוס' והרא"ש להא דהכא והסכימו לחילוקא דמסיק הכא לחלק בין אם כל א' ככרו או כוסו בידו והביאו ראיה מהגיא דע"פ דף ק"ו ע"א בעובדא דרב אשי דההוא סבא דהוה נקין ושתי וכו' ע"ש והרמב"ם דסתם כזה ולא כתב לחלק כן כ"א הביא לישנא דגמרין בפ"ז מהל' ברכות בהל' ה' אפשר דס"ל דמהתם אין כ"כ ראיי' דמשום דההוא סבא הוייס לרב אשי דהוה אגיד יוכא נקין ושתי ומיהו רוב הפוסקים הסכימו לחלק כן כמבואר בטור סי' קס"ז:

אהן דאמר סב בריך וכו'. פלוגתא דאמוראי בבבלי פרקין דף מ' ע"א כאומר גביל לתורי ופסקי הפוסקים כרב ששת דאמר אפי' גביל לתורי נמי א"צ לברך וטעמא דרב ששת מביא ראי' התם מהא דקאמר רב גופי' אסור לאדם שיאכל קודם שיתן מאכל לבהמתו וכו' אלמא דהכי קיבל מרב דס"ל כן ולא כדקאמר לעיל דרב לא אמר אלא בטול וברוך ומה שכתב הכ"מ בפ"א מהל' ברכות בהל' ח' דהא דפסק כרב ששת בגביל לתורי משום דבתרא הוא א"כ נתתינן לפלוגתא דהכללא אם הלכה כבתראי לגבי רבן או לא דהא רב ששת תלמיד דרב הוא ומאביי ורבא ואילך הוא דנקטינן כבתראי ובמקום אחר בארתי מזה דאף באביי ורבא גופייהו דעת רוב גדולי הפוסקים שאין הלכה כמותם נגד רבם:

הדא שתיתא והדא מורתא שחיקתא אומר שהכל. האי מורתא שחיקתא הוא כעין טרימא המוזכר התם בדף ל"ח ע"א ומסיק שם והלכתא תמרי ועבדינהו טרימא מברכין עלוייהו בפה"ע מ"ט במילתייהו קיימי כדמעיקרא ובשתיתא קאמר רב התם שהכל ושמואל אמר במ"מ ומפרש רב חסדא דל"פ הא בעבה במ"מ הא ברכה לרפואה קא עבדי לה וכלומר שעושין אותה לשתיים כדרך שעושין לרפואה וכך הם דברי הרמב"ם בשתיתא בפ"ג מברכות בהלכה ג' קמח מתמשת המינין שלקוהו וכו' אם הי' עבה כדי שיהא ראוי לאכילה ולגעסו במ"מ ואם הי' רך כדי שיהי' ראוי לשתיה שהכל ולא הוזכר לרפואה אלא כדרך שעושין לרפואה הוא כדמשמע שם מהסוגיא וא"כ ל"ק משמע ע"י אניגרון דקאמר

לעיל

שנויי נוסחאות (סו"א) פחות מכזית בכי"ר פח"ת מכביצה. (סו"ב) פתיתין בכי"ר שעורן. תני גספרי"ל דתני. (סו"ג) הרי אין בכי"ר שאין. אחריו נד"ו לאחריו. (סו"ס) אבא בשם רב בכי"ר בא בשם רב הונא. (סו"ו) ריב"ל כשהיה נד"ו רבי יהושע בשהיה. (סו"ח) הב אחוונא לתורייא בכי"ר רב הונא אמר נביל לתורי. (סו"ט) רב הונא בכי"ר ר' הונא (וכן בכי"ס כ').